

ՄԵՐ ԴԱՇՏԵՑԻՆԵՐԸ

Տասը, տասնեւմէկ տարիէ ի վեր որ կուռ թափով մը մեր գիւղացիները Նոր Աշխարհը արշաւեցին՝ գուցէ վերջին մտածելու կերպով մը սպասէինք թէ իրենք ալ տեսածներնէն ու կեցած միջավայրներէն բան մը իւրացուցած ըլլային, ու այդ մտացածին տեսիլին վրայ պաշտած աչքերով դարձողներուն կը նայէինք:

Երեք տարի առաջ ոտքերը բոցիկ, քամակին վրայ ալ ծանրկիկ բեռ մը՝ իշուն կտեւէն տքալով քաղաքի լեռը շուլլուող գեղջուկին վրայ, այսօր ալ նոյն հանգամանքները կը նշմարես, նոյն տարագր ու լեզուի նոյն արտասանութեան կերպը, թէեւ ինքը իր բերնովը պատմէ թէ Պոսդոնի մէջ երկու

տարի ու Նիւ Եօրքի մէջ ալ տարի մը ամերիկեան լէյտիններու հետ քով քովի ծխած ու շաղիաղւիած ըլլայ. գիւղը հասնելուն առաջին օրը անմիջապէս ֆէսին վրայ տունը մնացած հին շիթը դարձուցած է՝ թափթփուն փողկապը հազիւ վզին տակ նետած ու քաղաք ելեր է. ապա՛ն՝ վաթար երբորդ օրը վրայի բալթօն ալ պիտի վերցնէ ու տանտիկինին սնտուկը նետէ:

Գիւղերուն մէջ մանաւանդ իրենց նիստ ու կաշին վրայ պզտիկ փոփոխութիւն մը երբեք

մատնանիշ չընեն բարեփոխուողի հանգամանքը. ունեւորն ու աղքատը տարուան ամէն եղանակին անփոփոխ նոյն ոտնամանը կը հագնին ու նոյն տարագր կը կրեն, էրիկ մարդու թէ կնկան ոտքին վրայ ամառը անհնարին, ձմեռն ալ գուլպայ մը՝ կրտրտած գոնէ՝ այն ալ հազիւ կը գտնես.

մահն վրայ կտաւ, հաստ շապիկ մը, անոր ալ անմիջապէս վրան զպունը հասկցէք ու քիչ մը ստիորականէն աւելի շոայլ պէտք է ըմբռնէք ան ալ որ գէթ անձրեւին ու ցուրտին վրան բալթօ մը կրելու պէտքը ըմբռնած է: Դեռ ամիս մը երկու ամիս առաջ Բմերիկա՝ այսօր զիւրը ոտքին փոշիները չի թոթաւած՝ ներքանը կարծես ցաւ կըզգայ



ՌՈՒՐԷՆ ԶԱՐԳԱՐԵԱՆ

փոթինէն ու սրունքներն ալ նեղութիւն՝ բան թէլօնէն, սակայն սա երեւցող նկարագրի անընտելութիւնը տնտեսական հաշիւով մը միախառնական ընդունինք, հապա մտքին վիճակը՝ երբ ան ալ արտաքինի նոյն շարքովը կը տեսնենք, խորհելու, գործելու կերպը իր մօրը պէս նորէն, դուրսը ապրած երկիրներունը այնպէս հասկցած է ինք թէ հրաշքի մը մոգական արեւովը աշխարհ եկած իր ըմբռնումէն անկարելի նկատողութեամբ հետու է, ու

նորէն իր հին մտածելու ուղղութեամբը ման-
գաղին ծայրերը սրել կուտայ եւ եզներու ու-
ժին վրայ երգում է՝ Է՛րնէ։ Նահապետական
փափաքի աշխատուած ջանքով մը ստակները
ամբողջ արտերու վերածեր է։ Նոր խորհրդա-
ծութիւն մը աւելի հեռուն բան չէ գտեր շա-
հագործելու ու նորը բոլոր իր առաւելութիւն-
ներովը հինին վրայ բան մը չէ բերեր աւելի
շանեկան, աւելի՝ օգտաւատ։ Սա ըմբռնումովը
թէ միայն Ամերիկա դրամ տուա մեզի առատ՝
անմիջական տխուր տկնարկով մը կը հասկը-
նանք թէ դրամին ու բարոյական այդ ահա-
զին փնտնելուն որ դարձողը գտաւ իր տանը
մէջ, իր գիւղին մէջ, այն փիղիքական փնտ-
նելուն, որ Ամերիկա մեզի խրկեց մատները
ծեռքէն, ամբողջ, ձեռքը դաստակէն պակաս
անգամագուրկներ ու մանաւանդ թորախտա-
ւորներ, խելքը գլուխը եկածի համոզումով

Է՛րմբռնենք թէ դրամը՝ միայն անպէտ դրամը՝
որչա՞փ պակաս փոխարինութիւն էր որ ըրաւ
մեզի։ Ու կը խորհիմ թէ որքա՞ն միամիտ
պիտի համարուէր ա՛ն որ ասկէ 5-6 տարի
առաջ կանխորոշութեամբ անցողակի մէկ քանի
թուանշաններով մեր գեղջուկին ըսէր թէ իր
պանդխտութիւնը օգուտէ աւելի փնտսի պիտի
նստէր իրեն, նախատուողի մը գէշ դէմքովը
անշուշտ՝ ահագին հայոյանք մ'ալ երեսիդ
պիտի զարնէր։

Դուք ալ ինձի հետ սա մեր դաշտեցիները
քիչ մը բազերու չէ՞ք նմանցներ որ զիտը կը
մտնեն, մինչեւ յատակը կ'իջնեն ու երբոր
ցամաք կ'ելլեն, վրանին կաթիլ մը ջուր չի
մնար՝ ճնի՛ն զատ որ կտուցներնէն կը կախուի,
ճնի՛ն միայն՝ փորին համար ու ստամոքսին
համար։ (1)

Նարբերդ, 1895

ՍՊԱՍՈՒՄ

Ի՛նչ սքիսուք, այսօր հա՛րս մը մեռեւ է,
Ու ձայն մ'իցնպէս որ օդին մէջ հնչում
Կ'երկնայ պահ մը, կը ձայնէ հեռուն
Եւ կամ գոյն մը որ սակաւ ինքնիմէ

Կը գտնուի մաքա՛ծ, կ'անցնի երկինքէն,
Նոյն գոյնին, ձայնին գացած ուղիով
Հե՛տ մը, երեւոյ՞ք մ'անցած ապահով,
Գի՛ծ մը կը մընայ բաւական ասե՛ն։

Հոգակոյսին նոր մեռնողին վրայ
Ուր դեռ արեւը իրկում չէ բերած,
Ուր ոսքի հետքեր՝ նաեւ արտասուաց,
Կեանքի հոս մը բարձր դեռ կը բրբռայ՝

Իրնութեան ծոցէն, վերեւէն զրարք,
Ըսպատումով գուր, յոյսով կամաւոր,
Աչքը կը սպասէ ընդ երկար անոր՝
Կոտորած բանին ետեւէն անբարք։

(1) Այս ֆարձակ էջն՝ ու երկու քերթուած.
ներն Սեւ Հաւը կանչեցի մեծատաղանդ զրազե-
տին առաջին փորձերէն են, 1895ին Պոլիս հրա-
տարակոտող «Ծաղիկ» հանդէսի տնօրէնին
ղրկուած եւ որ անտիպ մնացած են։ Ծ. Ն.

Եւ գոյներն ամեն, երբ պահանգն անբիծ
Կը վառին կ'անցնին հանդարտ, սխաղին՝
Վերջալոյսին կամ մեջէն երկրնին՝
Աչքը հանապազ նայումսն անբախիծ

Վեր կը վերցրնէ ու ամպէն անդին
Անկէ արտասուք՝ բռնակած կրակ
Անվերջ հայեացքով, դողով մը բարակ
Կը սպասէ անոր, կոտորած բանին։

1895 փետ. 7

★ ★ ★

ՀՈԳԻՒՍ ՀԱՄԱՐ

Սասկալի է գիշերն երբ այն
Ծառերն ունին սօսափիւն, ձայն,
Շուն մ'ալ յանկարծ մի փողոցէ
Դեպ լուսնական կը կաղկանձէ։

Յանախ կ'ուզեմ երգ մը լրսել
Քրնարի կամ հովիւն անբիւ.
Երգ մ'որ անխօս գործիքն հանէ
Կամ ձեռքը նուրբ երգահանէ.